

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4
ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์*
EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT MODEL FOR ACADEMIC
EXCELLENCE IN ACCORDANCE WITH IDDHIPADA IV OF SECONDARY SCHOOL
UNDER OFFICE OF PHETCHABUN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

¹ฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์ Chatnapat Patsit

²พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน Phramaha Yannawat Thitavaddhano

³ลำพอง กลมกุล Lampong Klomkul

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: tammada4@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีโดยการศึกษเอกสารและศึกษารายกรณีโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการศึกษาเอกสารโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย และขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อเรื่อง จากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการจำนวน 5 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำรูปแบบประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ 9 ด้านด้วยวิธีการบริหารแบบพุทธบูรณาการ 3) การบูรณาการ การบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 กับหลักการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และโรงเรียน 4) การประยุกต์ใช้ การนำรูปแบบมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้าน ส่งผลให้เกิดความเป็นเลิศภายในสถานศึกษา และ 5) การประเมิน สรุปองค์ความรู้การวิจัยคือ 4E TPEIM MODEL

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารสถานศึกษา, ความเป็นเลิศทางวิชาการ, หลักอิทธิบาท 4, โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

This research article aimed to propose a model of school administration for academic excellence based on the principles of 4 Iddhipāda of secondary schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Phetchabun. The qualitative research methodology was used with 3 research steps: Step 1: Studying the school administration for academic excellence of secondary schools with good practices by studying documents and studying the case studies of schools with good practices by interviewing 15 key informants. Step 2: Developing a model by interviewing 15 key informants with a semi-structured interview form and studying documents using content analysis and inductive conclusion generation. Step 3: Evaluating the model by holding a seminar with 9 experts using the expert seminar questions and checking the content validity from 5 experts in school administration for academic excellence. The data were analyzed by finding the content validity index. The results of the research found that the school administration model for academic excellence based on the principles of 4 Iddhipāda of secondary schools Under the Office of the Secondary Education Area, Phetchabun, consisted of 5 components: 1) Principles, relevant agencies applying the application model to develop school administration for academic excellence. 2) Objectives, for school administrators to apply the principles of school administration for academic excellence in 9 areas with the integrated Buddhist administration method. 3) Integration of school administration for academic excellence according to the principles of 4 Iddhipāda with school administration principles to achieve excellence in all 4 areas: administrators, teachers, students, and schools. 4) Application, applying the model to academic administration in all 9 areas, resulting in excellence within the school, and 5) Evaluation, the summary of research knowledge was the 4E TPEIM MODEL.

Keywords: Model, Educational Institution Management, Academic Excellence, Iddhipāda IV, Secondary School

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่ขับเคลื่อนด้วย “พลังปัญญามนุษย์” มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยีซึ่งส่งผลกระทบที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตโดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง เทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อเตรียมความพร้อมของคนในชาติให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการศึกษา กล่าวคือ ต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศให้เกิดความทัดเทียมกับอารยประเทศ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ โดยพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาไทยภายใต้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้มุ่งเน้นแก้ปัญหาและเร่งยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทยผ่าน 6 ยุทธศาสตร์เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อชีวิตการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้อย่างจริงจัง ผู้เรียนมีคุณลักษณะใฝ่ดี คิดวิเคราะห์มีการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ตลอดจนมีจิตสาธารณะ รวมทั้งมีระเบียบวินัยมีจริยธรรม คุณธรรม และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แน่นนอนรวดเร็ว และก้าวไปอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ต้องใช้การประสานความร่วมมือกันหลายฝ่าย หน่วยปฏิบัติที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้ มีคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนโดยตรง คือสถานศึกษา การที่สถานศึกษาจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพต้องอาศัยระบบบริหารจัดการที่ดี เหตุฉะนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาไว้ โดยมุ่งการจัดการศึกษาที่เป็นเลิศ ด้วยการทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ การเรียนการสอนมีคุณภาพ ห้องเรียนมีคุณภาพและผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานสูงในระดับสากลในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งแนวนโยบายและแนวปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นจะบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับโรงเรียนเพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานในระดับปฏิบัติที่สำคัญที่สุดที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งกระบวนการสำคัญจะส่งผลให้ระบบบริหารจัดการที่ดี คือ การบริหารวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

กระทรวงศึกษาธิการ แบ่งส่วนราชการในสถานศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มการบริหารวิชาการ กลุ่มการบริหารงบประมาณ กลุ่มการบริหารงานบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป ซึ่งการบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของโรงเรียน เป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาเนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และงานพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2512 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) และแนวความคิดการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ร่วมกับสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ให้นั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง งานเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนที่ หันมาเน้นการประเมินตามสภาพจริง ไม่เน้นการใช้ข้อทดสอบแต่เพียงอย่างเดียวนอกจากนี้ยังมีอีกหลายๆ ด้านที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งรวมเรียกว่างานวิชาการ จากความสำคัญของการบริหารงานวิชาการดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลการบริหารวิชาการเป็นพิเศษ

การบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพและมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษารูปแบบ (Model) ในการบริหารจะพัฒนาอย่างไรไปสู่เป้าหมายให้มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมกับบริบทและปัจจัยต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับที่ ธีระ รุญเจริญ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษามีความแตกต่างจากการศึกษาในอดีต เป็นการบริหารที่สามารถเปิดเผยให้แก่สาธารณชน และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้รับทราบและตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นผลดีกับโรงเรียนว่าจะได้รับการยอมรับความเชื่อถือ ความมั่นใจด้านคุณภาพจากผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารให้มีความสำคัญกับการพัฒนา ซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นที่ผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจและพัฒนารองเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีปัญญาและก่อให้เกิดความสุขตามศักยภาพ ดังนั้น การบริหารการศึกษามุ่งให้เกิดผลดีบรรลุล่วงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนที่ต้องรู้ และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและร่วมมือกัน

จากการรายงานผลงานดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในด้านคุณภาพการศึกษาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ (2565) ได้มีการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในปีการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์กับค่าเฉลี่ยระดับประเทศพบว่า ค่าเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในรายวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ และผลการสอบในรายวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษและวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนลดลง และเมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์กับค่าเฉลี่ยระดับประเทศพบว่า ค่าเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา นั้นแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการในด้านวิชาการยังไม่สัมฤทธิ์ผล แต่เมื่อพิจารณาในรายโรงเรียนจะเห็นได้ว่าจากโรงเรียนทั้งสิ้น 39 โรงเรียนจะมีโรงเรียนเพียงบางโรงเรียนเท่านั้นที่นักเรียนมีผลการทดสอบสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของระดับประเทศทุกรายวิชา

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสะท้อนมาจากผลการทดสอบระดับชาติสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพ นั้นสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนยังไม่สามารถสร้างนักเรียนให้เตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ จากผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ทำให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ขาดความเชื่อมั่นโรงเรียนในพื้นที่ จึงส่งผลทำให้เกิดการนำนักเรียนที่มีความสามารถย้ายไปยังสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง เกิดภาวะการณ์ที่เรียกกันว่าสมองไหล ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในภาพรวมของเขตพื้นที่การศึกษา ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีผลการทดสอบต่ำลง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเกี่ยวกับการศึกษาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการบริหารงานวิชาการ ที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อคุณภาพทางด้านวิชาการ สามารถมุ่งสู่ความเป็นเลิศได้ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้

การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้นั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าหลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน ค่านิยมและ

พิธีกรรม ตลอดจนการศึกษาริเริ่มศิลปวัฒนธรรมมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการบริหารตามหลักธรรมที่ผู้บริหารสามารถนำประยุกต์ใช้กับการบริหารได้ตลอดเวลา ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 (อภิ.วิ. (ไทย). 35/342-347) อันเป็นหลักธรรมสำคัญเพื่อผู้บริหารทุกระดับ เป็นแนวทางส่งเสริมให้บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติตามได้สติปัญญาญาณเกิดผลดีต่อหน้าที่การงาน เป็นปฏิปทาให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ รักในการบริหารงานวิชาการเพื่อบ่มบ่มไปสู่ความเป็นเลิศ 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม ทุ่มเทในการบริหารงานจนประสบความสำเร็จ 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ จดจ่อ ทุ่มเท ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง สอบสวนใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในการพัฒนางานให้เกิดคุณภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2554) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4 ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ในการแก้ปัญหาข้างต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายส่งเสริมให้ผู้บริหารนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษาในโรงเรียนอย่างบูรณาการ นอกจากนั้นการพัฒนาการศึกษา ก็คือแนวทางการปฏิรูประบบการศึกษาให้มีการพัฒนาทั้งผู้บริหาร บุคลากร รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม สำหรับการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา โดยคาดหวังว่าการประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษาในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนางบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปภายในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อติดตามผลถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคที่มีกระทบต่อการบริหาร แล้วจึงจัดทำเป็นยุทธศาสตร์พัฒนาองค์กร และการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารต้องมีกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ซึ่งการที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเลิศนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารวิชาการรวมถึงใช้หลักพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารวิชาการอีกด้วย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักชัดว่าการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางด้านวิชาการนั้น การบริหารวิชาการนั้นมีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถนำโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศ โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาที่ให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียนซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) จึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการบริหารงานวิชาการให้เกิดรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 จะเป็นข้อมูลประกอบและเป็นแนวทาง ในการค้นคว้าและทำวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study approach) เนื่องจากเป็นการศึกษาถึงบริบทที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง โดยมีกรณีศึกษาในที่นี่คือ 1) โรงเรียนพระราชทาน 2) โรงเรียนมาตรฐานสากล 3) ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) 4) ได้รับรางวัลผลงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practise) 5) ได้รับรางวัล Internal Quality Audit (IQA) และเป็นโรงเรียนที่นักเรียนมีผลการทดสอบระดับชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจำนวน 4 โรงเรียนเพื่อศึกษาในภาคสนาม โดยเน้นการศึกษาประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง และเน้นการให้ความหมายผ่านมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่แวดล้อมด้วยมิติและบริบทต่างๆ สำหรับการเลือกกรณีศึกษาเลือกแบบ Instrumental case เนื่องจากเป็นการเลือกกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สนับสนุนข้อสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายของการศึกษารั้งนี้เรียกว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ที่เป็นผู้รู้ข้อมูลนั้นดีที่สุด ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ดังนี้ 1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รับผิดชอบงานวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบหัวหน้างานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และมีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) เป็นผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลดังนี้ (1) โรงเรียนพระราชทาน (2) โรงเรียนมาตรฐานสากล (3) ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) (4) ได้รับรางวัลผลงานการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practise) และเป็นโรงเรียนที่นักเรียนมีผลการทดสอบระดับชาติสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และ 3) ยินยอมและให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ

2. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถาม ที่จะสัมภาษณ์ โดยสร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย 3) เครื่องมือที่ใช้คือเครื่องมือผู้วิจัยสร้างขึ้น ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และผลการศึกษาจากแบบสอบถามมายกร่างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4) เสร็จแล้วเสนอร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและ ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ 5) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล และหลังเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแต่ละช่วงดำเนินการดังนี้

ช่วงก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการวางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2) ติดต่อประสานงานส่งแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองถึงที่ทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ และ นัดวัน เวลา สถานที่ ที่จะสัมภาษณ์ 3) ระหว่างรอถึงวันนัดหมายการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีทั้ง 4 โรงเรียน เช่น ประวัติสถานศึกษา ข้อมูลสถานศึกษา และผลงานของสถานศึกษา จัดทำแผนการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ช่วงระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกรวมถึงการสังเกต 1) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามวันเวลาที่นัดหมายไว้โดยขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญ ในการบันทึกเสียงบันทึกภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 รูป/ คน และเก็บข้อมูลกลับมาครบทุกคน

2) นำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ มาดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียง เป็นเอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 3) สรุปข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ช่วงหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำผลสัมภาษณ์เบื้องต้นกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา ภายหลังจากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มาลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งกระบวนการทั้งกระบวนการนี้ได้ทำควบคู่ไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การลดทอนข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แล้วจะเอาลงในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาของแต่ละตัวแปร เพื่อให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับประเด็นของตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา 2) การตรวจสอบข้อมูล เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล พิจารณาจากการสนทนาพูดคุยโดยมีหลักฐานประกอบระหว่างการสนทนา ความพอเพียงของข้อมูล กำหนดได้โดยประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ก่อนการสัมภาษณ์ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์

การวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้ให้สัมภาษณ์คือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ 15 รูป/คน โดยคัดเลือกเจาะจงตาม คุณสมบัติที่กำหนด แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการคัดแยกตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อให้การวิจัยมีสาระ ครอบคลุมครบถ้วน เหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เรียกว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ที่เป็นผู้รู้ข้อมูลนั้นดีที่สุด ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 4 คน 2) รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ จำนวน 4 คน 3) ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกคุณสมบัติคือ มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป 4) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพุทธบริหารการศึกษา เพื่อหาข้อมูลแนวทางปฏิบัติสู่ความเป็นเลิศ ในการสร้างรูปแบบ โดยมีคุณสมบัติคือมีวุฒิการศึกษาปริญญาเอกและต้องมีความเชี่ยวชาญในด้านหลักธรรม จำนวน 3 รูป

2. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์กับการพัฒนารูปแบบ 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบของคำถาม ที่จะสัมภาษณ์ โดยสร้างเครื่องมือ จากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย 3) เครื่องมือที่ใช้คือเครื่องมือผู้วิจัยสร้างขึ้น ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และผลการศึกษาจากแบบสอบถามมายกร่างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4) เสร็จแล้วเสนอร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและ ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ 5) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ มาลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งกระบวนการทั้งกระบวนการนี้ได้ทำควบคู่ไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) การลดทอนข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แล้วจะเอาลงในหัวข้อที่เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาของแต่ละตัวแปร เพื่อให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับประเด็นของตัวแปรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา 2) การตรวจสอบข้อมูล เป็นกระบวนการที่ใช้ในการตรวจสอบข้อมูลโดยพิจารณาถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล พิจารณาจากการสนทนาพูดคุยโดยมีหลักฐานประกอบระหว่างการสนทนา ความพอเพียงของข้อมูล กำหนดได้โดยประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ก่อนการสัมภาษณ์ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) 2) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ของแบบประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีขั้นตอนในการการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) สร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยนำรูปแบบฯ และประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2) นำแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนความชัดเจนในการใช้ภาษา 3) นำแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ที่ผ่านการตรวจสอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วนำไปทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน

2.2 แบบการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CV) มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) สร้างประเด็นการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) โดยนำรูปแบบฯ และประเด็นการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ 1) องค์ประกอบของกระบวนการ 2) แนวทางการนำกระบวนการไปใช้ในสถานศึกษา และ 3) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของกระบวนการ 2) นำประเด็นการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนความชัดเจนในการใช้ภาษา 3) นำประเด็นการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ที่ผ่านการตรวจสอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มา

ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการทำการประเมิน จำนวน 5 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปประเด็นสำคัญ เพื่อตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI)

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การบูรณาการรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 4) การประยุกต์ใช้ 5) การประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สถานศึกษานำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา โดยการนำหลักการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ด้วยวิธีบริหารแบบพุทธบูรณาการ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ด้วยวิธีบริหารแบบพุทธบูรณาการ อันจะเกิดประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการทั้ง 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ และ 9) การสร้างเครือข่ายวิชาการ

องค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ การมีความรัก ความพอใจในการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษามีโครงสร้างหลักสูตร และการนำไปใช้ หลักสูตรต้องได้รับการประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาทุกๆ 3 ปี หรือตามความเหมาะสมของหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล และประเมินเทียบโอน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย 2) วิริยะ การมีความขยันหมั่นเพียร ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร สภาพแวดล้อมตามยุทธศาสตร์ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะพึงประสงค์ พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้ทำงานวิจัย พัฒนาสื่อ และประเมินงานวิชาการให้มีคุณภาพตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้แก่ชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอนใจกว่างานจะสำเร็จ 3) จิตตะ ความเอาใจใส่จดจ่อ

อุทิศตนต่อการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร นำหลักสูตรใช้ทำแผนการสอน เอกสารประกอบการสอน พัฒนากระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการวัดผล ประเมินผล ติดตามงานจากนักเรียน นำผลไปปรับปรุงแก้ไข มีการทำวิจัย และนำไปปรับใช้ในการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามการประกันคุณภาพ 4) วิมังสา การทำงานด้วยปัญญา ส่งเสริมพัฒนาครูให้มีการพัฒนาตนเองให้ทำงานวิจัย และผลงานทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการนิเทศการศึกษาติดตามการเรียนการสอน ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ

องค์ประกอบที่ 4 การประยุกต์ใช้ คือ การนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้าน

องค์ประกอบที่ 5 การประเมิน เป็นการประเมินขั้นตอนสรุป โดยการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เป็นขั้นตอนการประเมินผลภาพรวมสรุปเพื่อตรวจสอบและประเมินผลของรูปแบบ การใช้แบบประเมิน ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) โดยประเมิน 1) ความเข้าใจองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ 2) แนวทางการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ ไปใช้ประโยชน์ในสถานศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา 4) ความสามารถสะท้อนคิดเกี่ยวกับผลของการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ ไปใช้ประโยชน์ 5) ความสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ พบว่า การประเมินความตรง (Validity) และการประเมินความ เชื่อ (Reliability) การตัดสินวิภาษของคณะผู้เชี่ยวชาญ เป็นเอกฉันท์ และการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) 3 ด้าน คือ องค์ประกอบของรูปแบบ แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และการวัดประเมินผลของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ มีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 1.00 เหมือนกัน หมายความว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมมีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ มีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การบูรณาการรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 4) การประยุกต์ใช้ 5) การประเมิน มีรูปแบบของการศึกษาวิจัยที่มีองค์ประกอบต่างกัันมีตัวแปรในการศึกษาต่างกัันยอมทำให้ผลการวิจัยออกมาแตกต่างกัันไปเหมือนงานวิจัยของเตือนใจ รักษาพงศ์ (2551) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลพบว่า การพัฒนาแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) กระบวนการจัดการ 3) ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระครูโกศลพัฒนภรณ์ (รัชพล ปกสุโร) (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการหลักพุทธธรรมในการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลพบว่า แนวคิดและการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการพัฒนาหลักสูตรเป็นสำคัญของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน โดยใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ และการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศ คือ หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารวิชาการสู่ความเป็นเลิศ และมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของอริวิภา จรุงจารุวัฒนา (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลห้วยยา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนำหลักอิทธิบาท 4 ไปสอดแทรกในแผนการเรียนรู้และเนื้อหาของรายวิชาต่างๆ จัดให้มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ และได้เสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย “4E TPEIM” ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 TPEIM MODEL

องค์ความรู้จากงานวิจัยครั้งนี้คือ 4E TPEIM MODEL มีคำอธิบายดังนี้

1. 4E คือ บริบทของโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศ ประกอบด้วย

E= Excellence Director ความเป็นเลิศของผู้บริหาร ในการบริหารสถานศึกษาให้มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการได้นั้น ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีฉันทะ คือมีความรักในการบริหาร มีวิริยะความเพียรพยายาม ในการจัดการองค์กร มีจิตตะ เอาใจใส่ในกิจการต่างๆ ของสถานศึกษา และมีวิมังสา คือรู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณามีความรู้ ความสามารถ มีภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษา เป็นผู้รู้จักบริหาร จัดการทั้งทางด้านงบประมาณ บุคลากร การจัดการภายในองค์กรและเป็นผู้สามารถประสานความร่วมมือได้

E= Excellence Teacher ความเป็นเลิศของครูและบุคลากร กล่าวคือมีครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตรงตามสาขาวิชาเอกสามารถจัดการศึกษาที่เอื้อต่อความต้องการของชุมชน ใช้หลักอภิปิชาต 4 ในการพัฒนาหลักสูตร จัดกระบวนการเรียนรู้ มีวิธีการวัดผลประเมินผล การทำวิจัย การผลิตสื่อนวัตกรรมที่ทันสมัย ตรงต่อความต้องการของผู้เรียน จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและเป็นผู้พร้อมในการพัฒนาตนเองเสมอ

E=Excellence Student นักเรียนเป็นเลิศ กล่าวคือโรงเรียนมีคุณธรรมตามหลักอภิปิชาต 4 มีฉันทะ คือความรัก ความใคร่รู้ในการแสวงหาความรู้ มีวิริยะคือความเพียรพยายาม ศึกษาจนสำเร็จตามจุดหมาย มีจิตตะคือการเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน รู้จักสนใจเทคโนโลยีที่มีประโยชน์ มาใช้ในการศึกษาเล่าเรียน มีวิมังสาในการใช้ปัญญา วิเคราะห์ พินิจพิจารณา ในการประพฤติปฏิบัติตนให้ส่งผลต่อความเป็นเลิศ

E=Excellence School โรงเรียนเป็นเลิศ โรงเรียนมีระบบการบริหารจัดการมีโครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร มีทรัพยากรที่ดีที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. TPEIM มาจากปัจจัยในการบริหารการศึกษา ได้แก่

T -Teamwork การทำงานร่วมกันเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียน

P- Participation การมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นทั้งภายในสถานศึกษาหรือภายนอกสถานศึกษา อาทิ ชุมชน ผู้ปกครอง หน่วยงานต่างๆ เครือข่ายทางวิชาการ

E - Environment มีสิ่งแวดล้อมที่ดี

I - Information technology มีข้อมูลสารสนเทศที่ดี

M - Management การจัดการภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

3. การบริหารงานวิชาการเพื่อความเป็นเลิศ ประกอบด้วยการบริหารงานวิชาการใน 9 ด้าน ได้แก่

1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ 9) การสร้างเครือข่ายวิชาการที่ต้องมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่งใช้องค์ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนางานบริหารงานวิชาการ

4. หลักอทิบาท 4 หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ประกอบด้วย

1) ฉันทะ การมีความรัก ความพอใจ ในการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษามีโครงสร้างหลักสูตร และการนำไปใช้ หลักสูตรต้องได้รับการประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาทุกๆ 3 ปี หรือตามความเหมาะสมของหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล และประเมินเทียบโอน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมจัดการเรียนการสอน และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัย

2) วิริยะ การมีความขยันหมั่นเพียร ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร สภาพแวดล้อม ตามยุทธศาสตร์ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะพึงประสงค์ พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้ทำงานวิจัย พัฒนาสื่อ และประเมินงานวิชาการให้มีคุณภาพตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้แก่ชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอนใจกว่างานจะสำเร็จ

3) จิตตะ ความเอาใจใส่จดจ่อ อุทิศตนต่อการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร นำหลักสูตรใช้ทำแผนการสอน เอกสารประกอบการสอน พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีการวัดผล ประเมินผล ติดตามงานจากนักเรียน นำผลไปปรับปรุงแก้ไข มีการทำวิจัย และนำไปปรับใช้ในการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามการประกันคุณภาพ อีกทั้งมีความใส่ใจในชุมชนแวดล้อม การมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

4) วิมังสา การทำงานด้วยปัญญา ส่งเสริมพัฒนาครูให้มีการพัฒนาตนเองให้ทำงานวิจัย และผลงานทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ มีการนิเทศการศึกษาติดตามการเรียนการสอนตามระบบประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมความรู้ทางวิชาการให้แก่ชุมชน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา การวางแผน วิถีแก้ไข ปรับปรุง เพื่อให้การจัดการ และการบริหารงานวิชาการได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ควรนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นเลิศของครูและบุคลากร ผู้บริหารควรมีการจัดทำเอกสารให้ความรู้แก่ครูในเรื่องการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ มีการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ขวัญและกำลังใจแก่ครูและนักเรียน

1.3 ผู้บริหารควรมีการจัดประชุมชี้แจงผลการประกันคุณภาพสถานศึกษาให้แก่ครู ผู้ปกครอง และชุมชนทราบอย่างต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลจากผลการประเมินคุณภาพไปปรับปรุงพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำผลจากการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำรูปแบบไปทดลองใช้ในสถานศึกษาในระดับอื่นๆ

2.2 ควรทำการศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์ โดยใช้สถิติขั้นสูงในการวิจัย

2.3 ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการโดยการนำหลักธรรมข้ออื่นมาใช้ในการบูรณาการและใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

เตือนใจ รักษาพงศ์. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

- พระครูโกศลพัฒนภรณ์ (รัชพล ปภสฺสโร). (2560). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารวิชาการสู่
ความเป็นเลิศของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์. (2565). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2565.
แหล่งที่มา http://www.pnb.go.th/work_year สืบค้นเมื่อ 14 มี.ค. 2566.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อ
พร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อรวิภา จรุงจารุวัฒนา. (2559). การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ดุษฎีนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.